

SECTION 4. AGRARIAN AND ENVIRONMENTAL LAW. LAND LAW

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-10>

LEGAL FEATURES OF UKRAINE'S TRANSITION TO EUROPEAN REGULATION OF INDUSTRIAL EMISSIONS OF POLLUTANTS

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕХОДУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ВИКИДІВ ЗАБРУДНЮВАЛЬНИХ РЕЧОВИН

Uberman V. I.

*Ph. D. (Eng.), Leading Scientific
Researcher, Laboratory of Problems
of Water Quality Formation
and Regulation, Research Institution
«Ukrainian Scientific and Research
Institute of Environmental Problems»
Ministry of Environment and Natural
Resources of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

Уберман В. І.

*кандидат технічних наук, провідний
науковий співробітник лабораторії
проблем формування та регулювання
якості вод
Науково-дослідна установа
«Український науково-дослідний
інститут екологічних проблем»
Міндовкілья
м. Харків, Україна*

Vaskovets L. A.

*Ph. D. (Biol.), Professor,
Professor at the Department
of Occupational
and Environmental Safety,
National Technical University «Kharkiv
Polytechnic Institute»
Kharkiv, Ukraine*

Васьковець Л. А.

*кандидат біологічних наук, професор,
професор кафедри безпеки праці та
навколишнього середовища
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний
інститут»
м. Харків, Україна*

Правове регулювання надходження забруднювальних речовин (ЗР) з техногенних джерел у природні середовища (атмосферне повітря, води, землі та ґрунти), забезпечення їх якісного стану та екологічної безпеки, зокрема боротьба із речовинним забрудненням, протягом багатьох років залишається одним з найважливіших напрямків української державної екологічної політики [1]. Рух у цьому напрямку здійснюється одночасно з наближенням до європейського законодавства. У 2024 р. попри війсьний стан, бойові дії та необхідність відновлення економіки й господарства Україною зроблено вирішальні кроки

до *acquis* ЄС. Найбільш значних зміни досягнуто у боротьбі з промисловим забрудненням та техногенними загрозами у сфері охорони вод. Деякі правові особливості таких змін розглядаються нижче.

В Україні прийнято головний системоутворюючий інструмент європейської законодавчої боротьби з промисловим забрудненням – Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» (ЗУПІЗКПЗ) [2], затверджено плани управління річковими басейнами (ПУРБ) [3] та створено подібні європейським класифікації масивів поверхневих вод за екологічним та хімічним станом [4]. ЗУПІЗКПЗ передував український переклад Директиви ЄС 2010/75/ЄС [5], англomовним оригіналом якого є джерело [6]. Введення ЗУПІЗКПЗ в дію у повному обсязі передбачає докорінні зміни, зокрема у підінституті регулювання скидання забруднювальних речовин (РСЗР) у водні об'єкти, запровадженому понад півстоліття назад і законодавчо закріпленого Водним кодексом України (ВКУ) [7]. Саме цей підінститут зазнав особливо значного впливу з боку ЗУПІЗКПЗ у період 2024 – 2025 рр. ЗУПІЗКПЗ за базовою юридичною термінологією відрізняється від [5] та [6]. Зокрема можна вказати на появу в ЗУПІЗКПЗ терміну «вивільнення» (англomовний еквівалент «*release*»), який в оригіналі та в перекладі відсутній. Порівняння джерел [2, 5, 6] свідчить, що цей термін повторюється у тексті закону 7 разів і значно подовжує ланцюг визначення **головного терміну** «викид», який зустрічається у тексті 89 разів, та ускладнює його сприймання. Правовий механізм регулювання викидів (у тому числі скидів) ЗР, визначений ЗУПІЗКПЗ, стосується певних (найбільш екологічно небезпечних) **видів діяльності** та «промислової діяльності» (за [5, 6]), тоді як вимоги ВКУ поширюються на скидання **різних за генезою категорій зворотної води** (у вигляді стічної, шахтної, кар'єрної чи дренажної, відведеної із забудованої території) при спеціальному водокористуванні [7, ст. 1, ч. 1 ст. 48], та на всі речовини [7, ст. 42]. Істотна відмінність в юридичних ознаках об'єктів регулювання та український принцип визначення об'єктів промислової діяльності за «Національним класифікатором України. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010», гармонізованим з Міжнародною стандартною галузевою класифікацією всіх видів економічної діяльності та з Класифікацією видів економічної діяльності ЄС (NACE, Rev. 2 – 2006), значно ускладнюють використання ЗУПІЗКПЗ для охорони вод від забруднення. Зазначена відмінність в ознаках об'єктів регулювання ставить необхідність отримання інтегрованого дозвілу у певну залежність від «компетентних органів» та «дозвільного органу», що створює передумови порушення принципу юридичної визначеності. Це означає, що навіть після встановленого у ЗУПІЗКПЗ

перехідного строку в Україні *одночасно буде діяти два правових механізми РСЗР – визначений ЗУПЗКПЗ* [2, ст.ст. 11, 13] для видів діяльності, наведених у переліку в Додатку до цього закону, і відповідних ЗР та *чинний механізм ВКУ* [7, ст.ст. 38, 41] для решти видів діяльності. ЗУПЗКПЗ використовує європейські визначення юридичних термінів, якими виправляються недоліки термінології українського водного законодавства, зокрема, поняття «забруднення вод» у ВКУ. Головними правовими інструментами цих РСЗР є два нормативи: *стану води* – норматив гранично допустимої для використання води концентрації у ній певної ЗР, ГДК (категорія «*immission*»); *впливу на стан води* – норматив гранично допустимого скидання певної ЗР у початок зони змішування, ГДС (категорія «*emission*»).

Український правовий механізм РСЗР (**М1**), наявний у водному законодавстві понад 50 років, ґрунтується на науковій *еколого-правовій парадигмі використання екологічних властивостей зон змішування поверхневої води безпосередньо біля скиду ЗР задля економічної (господарської) діяльності, що супроводжується скиданням ЗР зі зворотною водою, з метою зменшення шкідливого впливу ЗР на водний об'єкт* [8]. У загальному випадку головними особливостями **М1** є вторинність нормативу ГДС і необхідність його визначення шляхом розрахунків виходячи з умови дотримання ГДК. Тобто для визначення слід використовувати гідрофізичні властивості ділянки водного об'єкта та гідохімічні особливості ЗР. Ця парадигма *залишається в українському РСЗР* до повного введення в дію ЗУПЗКПЗ у серпні 2025 р. Адаптація РСЗР до водного законодавства ЄС за вимогами ЗУПЗКПЗ здійснюється механізмом (**М2**), який вимагає наявності найкращих доступних технологій (НДТ) та задовільності їх характеристик, отже пов'язана лише з нормативами викидів (скидів) ГДВ («*emission*»). В іншому випадку безпосередньо до скиду застосовуються екологічні нормативи якості води (ЕНЯВ, категорія «*emission*»). При наявності у зворотній воді скиду т. зв. «пріоритетних ЗР» і неможливості дотримання для них ЕНЯВ безпосередньо на скиді (**М3**) нормативи ЕНЯВ мають досягатися на межі зони змішування і набувають категорії «*immission*». У такому виключному випадку **М3** структурно збігається з **М1** (із заміною ГДК на ЕНЯВ) через кінцеву ціль – забезпечення екосистемних вимог та екологічної безпеки (замість дотримання економічних умов водокористування) всередині водного об'єкта.

Отже, за вимогами ЗУПЗКПЗ та при відсутності у певному викиді пріоритетних ЗР *європейська парадигма є безрозрахунковою і не вимагає розгляду екологічних властивостей ділянки води у зоні змішування та гідохімічних особливостей поведінки ЗР у воді* [8]. Порівнюючи **М1** та **М2** слід визнати, що з наукового погляду наразі українське РСЗР

знаходиться на стику двох наукових парадигм: *застарілої економіко-центричної та сучасної екосистемо-центричної*.

Порівняльний розгляд свідчить, що разом з кардинальними змінами, які викликає ЗУПЗКПЗ у сфері української охорони вод, ним також створюються термінологічно-понятійні та методологічні проблеми у законодавстві.

Література:

1. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року (затв. Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 22.02.2025).
2. Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення : Закон України № 3855-IX від 16 липня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-20#Text> (дата звернення: 22.02.2025).
3. Водна стратегія України на період до 2050 року. Розпорядження КМУ від 9.12.2022 р. № 1134-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.02.2025).
4. Методика віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод, а також віднесення штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного потенціалу штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод : Наказ Міністерства охорони довкілля та природних ресурсів України 14 січня 2019 року № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0127-19#n14> (дата звернення: 22.02.2025).
5. Директива ЄС 2010/75/ЄС про промислові викиди (інтегрований підхід до запобігання забрудненню та його контролю). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-10#Text (дата звернення: 22.02.2025).
6. Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 on industrial emissions (integrated pollution prevention and control), URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2010/75/oj/eng> (дата звернення: 22.02.2025).
7. Водний кодекс України: від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР. *ВВР*. 1995. № 24. Станом на 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.02.2025).
8. Уберман В., Васьковець Л. Європейська водоохоронна парадигма в українському правовому регулюванні скидання забруднювальних речовин у поверхневі води. *Law. State. Technology*. 2025. № 1 (друкується).